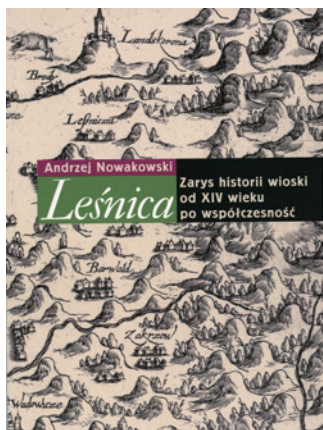

Ks. MICHAŁ KWIECIEŃ

UNIwersytet PAPIESKI JANA PAWŁA II w KRAKOWIE

ORCID: 0009-0005-7569-5155

Andrzej Nowakowski, *Leśnica. Zarys historii wioski od XIV wieku po współczesność*, Wydawnictwo Księgarni Akademickiej, Kraków 2023, s. 132

Omawiana pozycja książkowa jest już piątą z serii książek Autora przybliżających miejscowości gminy Stryszów. Poprzednie publikacje dotyczyły Stronia, Zakrzowa, Dąbrówki oraz Łękawicy. W tej pozycji Autor podjął próbę zarysowania dziejów wsi Leśnica, od XIV w. aż po czasy współczesne. Książkę podzielono na siedem rozdziałów. Początkowy rozdział, zatytułowany *Ogólne wiadomości o Leśnicy* (rozdział I), omawia położenie geograficzne wsi, warunki naturalne oraz zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla tego obszaru. Znajdziemy tu także wyjaśnienie etymologii nazw niektórych przysiółków tworzących miejscowość.

Natomiast rozdziały od drugiego do piątego skupiają się całkowicie na historycznych dziejach wsi. Część zatytułowana *Leśnica w dawnej Polsce do 1772 r.* (rozdział II) składa się z podrozdziałów przybliżających okres od XIV w. do 1440 r. Na tę część składają się informacje o wykupieniu terenów Leśnicy przez Polskę w 1440 r. oraz zarys dziejów wspomnianego terytorium w latach 1440-1772. Ostatni podrozdział ukazuje szczegółowo, do jakich właścicieli należała wieś Leśnica. Graniczną datę tej części książki stanowi rok 1772 będący datą I rozbioru Rzeczypospolitej.

Rozdział *Leśnica pod rządami Austrii 1772-1918* (rozdział III) obejmuje podrozdziały opisujące wydarzenia z okresu zaborów. Pierwszy podrozdział dotyczy lat 1772-1860 i ukazuje funkcjonowanie wsi w pierwszych dekadach po utracie niepodległości oraz charakter administracji zaborczej. Kolejny dotyczy okresu od 1860 r. do wybuchu I wojny światowej w 1914 r. Przybliża on czasy autonomii Galicji, zdarzenia losowe, klęski żywiołowe zaistniałe w Leśnicy i okolicach, jak również rozwój miejscowości zainspirowany doprowadzeniem i uruchomieniem połączenia kolejowego w Stroniu oddalonym do Leśnicy o niecałe 2 kilometry. Następnie opisany jest okres I wojny światowej (1914-1918) i związany z nim czas niepokoju. Niewątpliwym atutem tego podrozdziału jest dotarcie do imion i nazwisk mieszkańców wsi biorących udział

w I wojnie światowej. Następny rozdział zatytułowany jest *Okres międzywojenny 1918-1945* (rozdział IV). Znajdujemy w nim informacje dotyczące trudnego życia mieszkańców Leśnicy w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości przez Polskę oraz w okresie II wojny światowej. Według autora trudności życia tamtych lat na tym obszarze skupiały się wokół epidemii grypy hiszpanki, ogólnej biedy, hiperinflacji oraz często ekstremalnych warunków pogodowych. Autor ukazuje, że pomimo tych trudności miał miejsce znaczący przyrost naturalny na przestrzeni dziesięciolecia – między rokiem 1921 a 1931. Ostatnią częścią tego rozdziału jest opis wydarzeń września 1939 r. oraz okresu okupacji hitlerowskiej. Ta część zawiera streszczenie pierwszych dni wojny we wsi Leśnica, podjętej przez miejscową ludność walki w konspiracji, tajnego nauczania, przymusowych prac zleconych przez Niemców przy umocnieniach militarnych związanych z nadchodzącą ofensywą wojsk Armii Czerwonej oraz wkroczenia Sowieców na omawiany obszar. Kolejny rozdział zatytułowany jest *Wieś po drugiej wojnie światowej 1945-2022* (rozdział V). Obejmuje on długi okres komunizmu w Polsce oraz najnowszą historię miejscowości do 2022 r. Przybliży walkę okolicznej ludności z upaństwowieniem ziemi poprzez zakładanie kółek rolniczych. Autor w tej części ukazuje pierwsze przejawy solidarnej działalności mieszkańców dla dobra wspólnego całej miejscowości – zbudowanie budynku gromadzkiego, w którym mieściły się sklep oraz szkoła podstawowa. Drugą część piątego rozdziału stanowi opis lat 1989-2022. Pojawiają się tu konkretne imiona i nazwiska sołtysów wsi oraz dane dotyczące współczesnej demografii oraz infrastruktury społeczno-kulturowej obecnej w Leśnicy. Została również przybliżona postać Marka Dąsala, lekkoatlety pochodzącego z Leśnicy.

Ostatnie dwie części książki opisują z kolei *oświatę w Leśnicy* (rozdział VI). Podobnie jak poprzednie rozdziały, również ten został podzielony na podrozdziały tworzące logiczną całość narracji. Pierwsza część przytacza informacje o szkolnictwie w Leśnicy pochodzące z XVI w. Następnie Autor przybliżył dzieje edukacji pod zaborem austriackim, uwzględniając lata 1911-1918. Znajduje się tutaj ciekawy szczegół. Otóż udało się dotrzeć do imion i nazwisk pierwszych nauczycieli szkoły ludowej. Kolejny fragment rozdziału to narracja o miejscach i poziomie edukacji we wsi po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 r., a także podczas okupacji niemieckiej. Ostatni podrozdział zawiera informacje o szkolnictwie w okresie powojennym aż po czasy współczesne. Przybliży także okoliczności reaktywacji placówki edukacyjnej w 1961 r. oraz jej definitywne zamknięcie w 1974 r.

Ostatni rozdział został zatytułowany *Życie religijne mieszkańców i zabytki* (rozdział VII). To swoisty przekrój przez dzieje religijności i wiary w Leśnicy. Pierwsza część ukazuje krótki opis miejscowej parafii w Zakrzowie, do której należy Leśnica, od 1327 r. aż

po czasy współczesne. Ostatni podrozdział książki stanowi opis zabytków w Leśnicy. Przybliży on miejsca sakralne, jak również prezentuje elementy architektury użytkowej i mieszkalnej, takie jak dom czy spichlerz. Opisy obiektów opatrzone zostały zdjęciami.

Autor we wstępie zaznaczył, iż pozyskanie materiałów źródłowych było bardzo trudne, ponieważ miejscowość znajduje się na uboczu i nie brała zbyt aktywnego udziału w życiu społecznym przyległych terenów (s. 11). Kolejną trudnością w zdobyciu obszernego materiału okazał się brak infrastruktury integrującej lokalną społeczność, np. szkoły. Autor zaznaczył, iż dostępny materiał źródłowy znajduje się w najważniejszych archiwach państwowych, tj. w Archiwum Główny Akt Dawnych (AGAD), Archiwum Narodowym w Krakowie (ANKr.), Archiwum Państwowym w Katowicach – oddział w Bielsku Białej (APB-B), jednak ta konstatacja pozostawia wiele do życzenia. W tym kontekście warto byłoby przeprowadzić kwerendę m.in. w Austriackim Archiwum Państwowym w Wiedniu (Österreichisches Staatsarchiv) oraz w Archiwum Państwowym we Lwowie.

Trudności w znalezieniu przydatnych informacji źródłowych odnoszących się do wsi Leśnica, jakie napotkał Autor, skłoniły go do zastosowania metody porównania z sąsiednimi miejscowościami, zwłaszcza ze wsiami Stronie i Skawinkami, przy założeniu, chyba nie zawsze słusznym, iż wszystkie miejscowości żyły podobnymi problemami czy zdarzeniami losowymi.

Andrzej Nowakowski jako cel swojej pracy wskazał szukanie odpowiedzi na pytanie badawcze: *czy w warunkach pewnego oddalenia od większych skupisk i ośrodków, przy małej powierzchni i liczbie ludności oraz wobec braku instytucji integrujących (brak własnej szkoły przez większość omawianego okresu) w Leśnicy zdołały wytworzyć się trwałe więzy międzyludzkie, które powoli, z czasem, doprowadziły jednak do scalenia mieszkańcovi ukierunkowania ich na wspólne i pożyteczne działania?* (s. 12). Autor z pewnością pozostał konsekwentny w szukaniu odpowiedzi na tak sformułowany postulat badawczy i w dużej mierze udało mu się zrealizować własne założenia.

Niewątpliwym atutem książki jest próba ukazania pojedynczej miejscowości, w której na przestrzeni dziejów dokonuje się swoista zmiana (zmiany). Otóż udało się ukazać obraz wsi, początkowo zamazany, oparty na przypuszczeniach i nikłej liczbie źródeł, następnie narracja została poprowadzona sprawnie od momentu pojawienia się pierwszych postaci bez wątpienia historycznych aż po czasy współczesne, czyli ukazano ludzi, którzy niedawno tworzyli i do dzisiaj tworzą wspólnotę Leśnicy.

Autorowi udało się z pewnością ukazać zmianę, jaka zaszła w społeczności leśniczan – od małej osady do dzisiejszej aktywnej zbiorowości, która umie bronić swojej tożsamości i niezależności. Dzieje edukacji w Leśnicy dosadnie odpowiadają

na postawione we wstępie pytanie o uwarunkowania scalające miejscową ludność. Pomimo wzmiankowanych wyżej licznych trudności, o których Autor wspomina we wstępie, udało się dotrzeć do materiałów dotyczących między innymi etymologii nazwy Leśnica (s. 15) i imion konkretnych osób zamieszkujących miejscowość w 1713 r. (s. 28) czy ustalić liczbę rolników zamieszkujących osadę od XIV do XVIII w. (s. 30) oraz wiele innych szczegółów. Autor opisuje znaczące wydarzenia, które przyczyniły się do rozwoju wsi. Niewątpliwie takim wydarzeniem było dobudowanie kolei sięgającej do miejscowości Stronie w 1884 r. Nowakowski ukazuje również trudne dla mieszkańców chwile, jakimi były np. czasy wojenne. W piątym rozdziale dotyczącym okresu powojennego brakuje mi jednak relacji bezpośrednich świadków opisywanych wydarzeń, do których nie byłoby trudno dotrzeć. Byłoby to szczególnie pomocne przy opisie reaktywacji szkoły czy życia codziennego mieszkańców. Informacje te bez wątpienia wzbogaciłyby pozycję o bezcenne wspomnienia osób, które brały udział w „dziejącej się historii”. Podczas lektury zauważyłem ponadto, iż niektóre skróty nie zostały rozwinięte. Skróty PRL, UB, PKS czy NSZZ są zapewne ogólnie znane, jednak ZMP, KGW, ZSMW (s. 62), PFZ (s. 63) warto zapewne rozwinąć, np. w przypisie, dla lepszego odbioru tekstu.

Co istotne, rozdziały szósty i siódmy nie tworzą całości z pozostałymi częściami narracji. Opisywane w nich wydarzenia i podawane informacje można by umieścić w poprzednich częściach książki w porządku chronologicznym. Ukazałoby to z jednej strony pewną ciągłość wydarzeń, a z drugiej umiejscowiłoby te wydarzenia w konkretnej przestrzeni historycznej.

Mimo pewnych mankamentów recenzowana książka jest godna uwagi dla badaczy zajmujących się historią regionalną tej części Małopolski, a także dla mieszkańców wsi Leśnica i wszystkich zainteresowanych dziejami małych lokalnych wspólnot. Omawiana pozycja, oprócz niewątpliwego waloru naukowego, jest napisana przystępnym językiem, zrozumiałym dla każdego odbiorcy. Stanowi dobrą podstawę dla dalszych badań naukowych dotyczących Leśnicy i okolic, jak również ma w sobie duży potencjał popularyzujący historię w szerszym gronie odbiorców.